

Handvissen

‘Meer dan veertig jaar heb ik beroepshalve gevestigd op onderzoekschepen. Ook heb ik in een ver verleden wel een hengel vast gehouden om in mijn levensonderhoud te voorzien. Maar eigenlijk reken ik mijzelf tot het duistere gilde van de handvissers. Een anarchistisch bedrijf.’

Tekst Niels Daan **Fotografie** Chantal van Dam en Eileen O'Toole

Volgens ooggetuigen toonde ik als dreumel een onbedwingbare neiging om elk beest dat mijn pad kruiste in mijn knuistjes te sluiten. Die existentiële drang om willekeurig wat met de blote hand te vangen is nooit overgegaan. Door te proberen de dieren een beetje te begrijpen kun je ze soms te slim af zijn. Er zijn soms doden gevallen en ik heb - als aankomend bioloog in het spoor van illustere voorgangers - diverse slachtoffers op sterk water gezet. Ook heb ik veel geproefd. De lemming bijvoorbeeld die 's nachts tussen de pannen voor mijn tent scharrelde. Maar uiteindelijk gaat het mij om het beoefenen van de schone kunst van het vangen, niet om het verzamelen. Vissen vormen

binnen dit syndroom een apart hoofdstuk. Water glipt gemakkelijk tussen je vingers door en dat doen zijn bewoners ook. Daarom zijn kunstgrepen vaak noodzakelijk. Maar handvissen vereist in de eerste plaats een gedegen kennis over het gedrag: veel in het water turen en bedenken hoe je het doelwit te grazen kunt nemen. Hoewel Neanderthalers deze techniek ongetwijfeld tot in de puntjes beheersten, ben ik nog nooit een rivaal tegengekomen en ik zou waarschijnlijk met de (door mijzelf geautoriseerde) lijst van 64 handgevangen vissoorten gemakkelijk het Guinness Book of Records kunnen halen. Ik beperk me hier tot het zoete water, maar ook in zee is veel mogelijk.

In den beginne

Wij hadden vroeger een kolk voor het huis, ooit ontstaan door een dijkdoorbraak en later vergroot door graafwerkzaamheden. In het ondiepe gedeelte hoefde je 's zomers maar een paar armen fonteinkruid en hoornblad - of in de herfst afgevallen blad - op de kant te zwiepen en de spartelende kleine modderkruipers en zeeltjes waren gemakkelijk gepakt. Bovendien viel in droge zomers een groot gedeelte droog en verzamelde zich een krioelende massa in achtergebleven poeltjes, die een gemakkelijke prooi vormde voor reigers en ooievaars. En voor mij. Kniediep in de modder staand heb ik het volledige lokaal beschikbare soortenassortiment met de hand uit de prut gevestigd. Ik kan geen handleiding geven voor het grijpen zelf, maar oefening baart kunst: neem een emmer met water, stop er een paar vissen in, en concentreer je op die ene die je wilt pakken. In het wilde weg een willekeurige vis pakken duurt beduidend langer. Scholende vissen weten dat, sommige mensen leren het nooit.

Nieuwe technieken

Tijdens vakanties in de Ardennen verkende ik nieuwe technieken. Door voorzichtig - om geen troebeling te veroorzaken - grote stenen om te draaien, blijven de daaronder schuilende rivierdonderpadden, verblind door het felle licht, een kort moment op hun plaats en laten zich door een snelle greep verschalken. Mits je een correctie op de plaatsbepaling

De auteur probeerde ooit in Schotland een zalm te stropen.

toepast, want onder water zit iets altijd op een andere plaats dan het lijkt. Het vangen van een elritts vereist een grotere inspanning, omdat eerst een stuk beek afgedamd moet worden en vervolgens met beleid ontwaterd, voordat de pakkans hoog genoeg is.

Trout tickling

Bij activiteiten aan de waterkant vallen bij de eerste stap in een beek de schichtige bewegingen van forellen op. Vervolgens zie je geen teken van leven meer, alsof ze stroom op of stroom af een goed heenkomen gezocht hebben. Dat blijkt een misvatting. Naspeuring in holtes langs de oever leert dat ze zich hierin tijdelijk terugtrekken als er een tweebenig beest in het water stapt: steek je hand in zo'n holte en tien tegen een dat je een forel door je vingers voelt glippen. Maar soms heeft de holte slechts een enkele ingang, die voldoende door je pols wordt afgesloten: de forel kan geen kant meer op. Dan is het slechts een kwestie van voldoende grip proberen te krijgen – zorg dat de kop in de holte van je hand komt te liggen met je vingers achter de kieuwen - om hem met een groot gevoel van triomf tevoorschijn te kunnen halen. Het kan helpen om eerst de geschikte holtes te inventariseren – soms heb je twee handen nodig! – en later gewapend met deze kennis terug te gaan. 'Trout tickling' is verrassend effectief. Ik heb ooit in de Vogezen een fles gedestilleerd gewonnen na een weddenschap dat ik binnen een half uur vier maatse forellen zou aanleveren voor ons avondmaal. Terwijl we voor de tent de vangst aan het bereiden waren, passeerde een Franse vliegvisser, die ons één schamel forelletje toonde als resultaat van een dag hengelen! En in een verlaten vallei in de Picos de Europa kon ik trots mijn vriendin een welkome aanvulling aanbieden op onze sterk gerantsoeneerde maaltijden. Overigens is niet alles forel wat zich in dergelijke holtes ophoudt. In Frankrijk kronkelt er soms een ongevaarlijke waterslang in je hand, en ooit kreeg ik een donsbal te pakken, die bij nader inzicht een (misschien wel de enige ooit met de hand gevangen) waterspreeuw bleek te zijn. Ook grotere rivieren blijken een eldorado voor de handvisser. Na een

Niels Daan is emeritus hoogleraar aquatische ecologie.

tijdlang het gespetter van vis voor een vervallen dam in de Alliéer gadeslagen te hebben, haalde ik in een mum van tijd een emmer vol snoekbaars, winde, kopvoorn en barbeel uit de damwand tevoorschijn, allemaal meer dan polsdik. De snoekbaarzen lieten bloedige sporen na, maar geroosterde verse vis vergoedt veel. Alleen de kopvoorn bleek muf van smaak, papperig van vlees, en eigenlijk niet te vreten.

Stropzalm

Ik weet het, in Schotland is 'trout tickling' een ernstig misdrijf, maar op afgelegene plaatsen is de kans niet groot dat er een overheidsdienaar met een bonnenboekje door de beek komt waden. Ik ben daar eens een vol etmaal bezig geweest met een kolosale zalm, die zich ophield in een overzichtelijke poel, zijn laatste toevluchtsoord in een vrijwel droge bedding. Na diverse pogingen om hem handmatig

uit het water te verwijderen, heb ik mijn toevlucht gezocht in meer geavanceerde hulpmiddelen. Na een mislukte poging (draad geknapt) met een lus van nylon - open gehouden met een stokje en verzwaard met steentjes op hem te kunnen laten zinken - stond het ondiep 's avonds weer op dezelfde plaats. Dus de volgende ochtend naar de plaatselijke winkel voor staaldraad, een lus bevestigd aan een dikkere stok en vervolgens net zo lang gewurmd tot deze strop achter de kieuwen zat. Weer een ruk en daarna een paar grote plonzen. Helaas, ook deze draad brak en ik zag nog net hoe de majeure zalm gracieus over de afsluitende barrière sprong, voordat ik voor de derde maal in deze affaire mijn evenwicht verloor en te water raakte. Soms moet je in een vis gewoon je meerdere erkennen. De wilde zalm staat nog steeds op mijn verlanglijst!

V